

ARTICLES CENTRALS

Pot l'esport per a la pau reforçar la cohesió social en comunitats receptores de refugiats?

Mark Clark

Director general de Generations For Peace

L'organització Generations For Peace (GFP) va ser fundada el 2007 com a iniciativa pilot del Comitè Olímpic Jordà per utilitzar l'esport en la construcció de la pau. Amb el temps, les seves activitats s'han anat ampliant i avui inclouen art, incidència, diàleg i apoderament. Però les activitats esportives continuen sent les més populars i, sovint, constitueixen el punt d'entrada per als voluntaris que col·laboren amb membres de les seves comunitats. GFP se centra en la realització d'activitats esportives de base en comunitats per abordar problemes locals relatius a conflictes i violència. Es tracta, sobretot, d'activitats setmanals que es duen a terme en pobles o barris i no de grans tornejos en estadis.

A Jordània, GFP compta amb dos programes estrella: un de focalitzat en la cohesió social i un altre en la reducció de la violència i del risc de violència a les escoles¹ i en les comunitats receptores². Les escoles i les comunitats estan experimentant un augment de la pressió demogràfica i de les tensions a causa de l'arribada de refugiats. Els voluntaris de GFP -mestres i treballadors comunitaris adequadament formats- treballen amb joves i adults sirians i jordans a través de l'esport i les arts amb activitats setmanals orientades a la construcció de la pau. Ambdós programes estan destinats a les comunitats més afectades per l'arribada de refugiats sirians. Més d'1,4 milions de sirians resideixen a Jordània. D'ells, més de 637.000 estan registrats oficialment com a refugiats per ACNUR, però el 81% viu en comunitats receptores juntament amb la població jordana i no en camps de refugiats.

En les comunitats receptores sorgeixen tensions naturals entre jordans i sirians com a conseqüència de les enormes pressions en tots els serveis -educació, habitatge, aigua, aliments, ocupació i sanitat- causades per la important afluència de refugiats sirians. Els voluntaris formats per GFP han estat duent a terme programes d'esport per a la pau a nivell local en escoles i centres comunitaris per a nens i joves jordans i sirians a fi de reforçar la resiliència i la cohesió social i reduir les tensions i la violència entre ells. L'enfocament de GFP no està orientat a la realització d'activitats esportives tradicionals, sinó a jocs i exercicis fets a mida, que incorporen l'educació per a la pau per a grups d'iguals. Els seus objectius tenen a veure amb la construcció de la pau i no amb el desenvolupament d'habilitats esportives i l'excel·lència competitiva. Per això, els voluntaris de GFP no són entrenadors, sinó facilitadors, que construeixen acuradament un "espai segur" que permeti a tots participar i aprendre i, d'aquesta manera, assolir els resultats de construcció de la pau desitjats. Les activitats s'adapten al context i la cultura locals, a les prioritats locals i al grup específic de participants.

“ Les activitats esportives poden ajudar a recuperar l'autoestima i a rehabilitar les persones que han estat exposades a traumes i violència, ja sigui com a víctimes o victimaris ”

Els diferents programes d'Esport per a la Pau estan enfocats a diferents tipus de conflictes. Les activitats esportives poden ajudar a recuperar l'autoestima i a rehabilitar les persones que han estat exposades a traumes i violència, ja sigui com a víctimes o com a victimaris, incloent persones discapacitades o marginades com a conseqüència de la violència. Els esports d'equip poden ajudar a crear noves relacions de confiança i acceptació, trencant els estereotips i salvant les divisions sorgides a causa dels conflictes. Les activitats esportives poden fomentar una major inclusió de les persones que s'enfronten a la discriminació o l'exclusió en les seves comunitats, incloent minories ètniques, persones desplaçades, refugiats i persones amb discapacitats. A més, les activitats esportives poden, gradualment, impulsar canvis en les normes

culturals, fent que grups diferents trobin punts en comú, permetent que les comunitats acceptin la diversitat i promovent una igualtat d'oportunitats més gran per a dones i homes i per a les persones marginades i excloses.

L'esport és una potent eina per arribar als joves vulnerables i per reduir la violència en situacions de conflicte. Amb una bona comprensió de les comunitats locals, sempre es pot identificar un esport popular que pugui servir com a punt de partida per involucrar els joves. És més, l'esport és universal, per la qual cosa, quan les persones practiquen juntes un esport, no importa si parlen la mateixa llengua o si tenen altres interessos comuns, tots poden entendre les regles del joc i treballar junts com a equip per assolir els seus objectius. Per exemple, una activitat esportiva adequadament facilitada pot proporcionar un espai "neutral" controlat en el qual les persones poden trobar-se per sobre de les divisions causades pel conflicte³, promoure la tolerància i construir noves relacions que, d'altra manera, potser no serien possibles. Aquests tipus de situacions relacionades amb l'esport creen automàticament "grups d'iguals" perfectes, formats per persones d'edats similars, que comparteixen una passió i una experiència. Aquests grups generen una poderosa estructura per al debat, l'aprenentatge, la reflexió i el suport mutu. Això permet trencar vells estereotips i anima les persones a acceptar la diversitat.

Els programes de base d'Esport per a la Pau poden ajudar que es produeixin canvis positius significatius en una comunitat i això amb un cost relativament baix. La majoria de recursos necessaris -un espai o unes instal·lacions simples, equipament esportiu bàsic, refrescos- són barats i poden ser proporcionats pels actors locals. Cal promoure i ampliar aquests programes i donar suport als voluntaris de tot el món que utilitzen l'esport com a vehicle per al canvi en les seves comunitats. Els esdeveniments extraordinaris -fins i tot quan compten amb la participació d'estrelles de l'esport- no tenen efectes duradors. Per aconseguir canvis positius i sostenibles en les actituds i els comportaments, les activitats d'esport per a la pau han d'atreure i retenir un grup objectiu de persones que participin regularment i que es reforcin unes a les altres progressivament durant un període prolongat. Els participants en els programes de GFP realitzen habitualment 60 hores d'activitat durant un període de sis mesos. Així sí que s'obtenen efectes duradors reals. Però, perquè els participants continuïn venint, s'han de divertir amb les activitats! Les visites breus i puntuals d'estrelles mundials de

l'esport no aporten resultats positius quantificables. Tanmateix, els models de comportament de les estrelles esportives a nivell de base –pensi's, per exemple, en la jove capitana de l'equip de bàsquet d'un poble⁴– poden exercir una gran influència en la seva comunitat local i poden recolzar un programa durador.

“ L'objectiu dels programes d'Esport per a la Pau en escoles per a nens jordans i sirians és reforçar la resiliència i la cohesió social i reduir la violència ”

L'elecció d'activitats esportives adequades a les cultures locals ha de ser objecte d'una acurada reflexió. Per transmetre el missatge desitjat de manera àmplia i efectiva i, alhora, realitzar activitats que constitueixin una diversió, a l'hora d'establir els programes s'han de tenir en compte les divisions causades pels conflictes, l'edat, el sexe, les habilitats físiques i els nivells en l'esport. Cal ser creatiu i dissenyar les regles de joc cas per cas, improvisar l'equipament i anar introduint modificacions a mesura que s'avança. En algunes comunitats, les noies i les dones poden ser reticents a participar en activitats esportives o fins i tot tenir prohibida l'esmentada participació. GFP aborda aquesta qüestió de diferents maneres en funció de cada context específic. Per exemple, organitza les activitats destinades a nois i a noies en llocs diferents a fi de reduir els sentiments de timidesa, s'assegura que les activitats destinades a noies siguin facilitades per voluntàries i organitza, per a les noies, esports que siguin nous en la comunitat a fi d'evitar les estructures esportives predominantment masculines. En comunitats vulnerables, aquests enfocaments proporcionen oportunitats vitals perquè les noies es converteixin en líders i perquè millori la seva confiança i la seva autoestima.

En tots els programes d'Esport per a la Pau, la naturalesa competitiva de l'esport no ha de ser subestimada: constitueix una dinàmica potent orientada al treball en equip i la interdependència, que no ha de ser eliminada, sinó aplicada de manera acurada. Una competició esportiva entre dues comunitats rivals en conflicte conduirà probablement

a uns resultats molt negatius. El poder de la competició ha de ser canalitzat de manera que es fomenti la interacció i el treball en equip entre jugadors de les dues comunitats, formant equips mixtos que treballin junts.

En el programa destinat a les escoles de Jordània, GFP proporciona formació i assessorament a mestres que, de forma voluntària, realitzen activitats amb els seus alumnes dirigides al canvi de conductes a través de l'esport per a la pau i de l'art per a la pau. Els nostres informes d'impacte subratllen els avenços assolits en mestres i estudiants pel que fa a les seves respostes al conflicte i a les disputes de forma no violenta. Els informes mostren que les relacions entre mestres i estudiants, i entre estudiants entre ells, inclosos els estudiants jordans i sirians, han millorat. Això ha generat progressos en els resultats acadèmics i una important reducció de la violència: una disminució del 80% en les noies estudiants i del 52% en els nois estudiants que indiquen que responen al conflicte amb altres estudiants, mestres o a casa amb violència física. Un total de 1.800 noies i nois estudiants (d'entre 12 i 16 anys) participen en aquest programa.

“ L'esport pot proporcionar un espai “neutral” controlat en el qual les persones poden trobar-se per sobre de les divisions, promoure la tolerància i construir noves relacions que, d'altra manera, potser no serien possibles ”

En el nostre programa de cohesió social a Jordània, els voluntaris de GFP proporcionen suport a 5.900 de jordans i sirians en comunitats receptores vulnerables. Els voluntaris, després d'haver estat formats, han realitzat activitats d'esport per a la pau i art per a la pau en centres juvenils per a nens i joves jordans i sirians destinades a reforçar la cohesió social i reduir la violència, en un entorn que el 70% dels homes jordans i el 63% dels homes sirians i el 30% de les dones jordanes i el 37% de les dones sirianes reconeixen la presència de violència física i verbal en les seves interaccions. Els

participants, dividits a parts iguals per sexe i nacionalitat, també estan implementant les seves pròpies petites iniciatives locals, ampliant així l'abast del programa. Els nostres informes indiquen que, a data d'avui, el 44,4% de les dones sirianes i el 40% dels homes sirians participants han establert relacions d'amistat amb participants jordans a través d'aquest programa.

Els programes de GFP en comunitats receptores jordanes avancen amb passos fermes i confirmen l'ampli impacte de l'esport com a punt de partida per a la construcció de la pau. El nostre treball basat en l'ús de l'Esport per a la Pau es fa servir en activitats dirigides al canvi social liderades per joves en comunitats de Macedònia, Líban, Ruanda, el Sudan del Sud, Sri Lanka i molts altres països del món. Els programes basats en altres vehicles destinats al canvi donen suport als voluntaris de GFP a 50 països de l'Orient Mitjà, l'Àfrica, Àsia i Europa. Des de 2007 hem format gairebé 9.000 voluntaris i, amb el nostre suport, els seus programes han arribat a més d'un quart de milió de nens, joves i adults.

1. Programa per a escoles a Jordània - [vídeo](#):
2. Programa de cohesió social a Jordània - [vídeo](#):
3. Construint la pau a Sri Lanka - [vídeo](#):
4. Tres històries de Zimbàbue - [vídeo](#):

Photography: Generations For Peace

© Generalitat de Catalunya